



De Poemp



DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING
DAVIDSFONDS NIJLEN - NUMMER 8 - MAART 1984



NYLEN.-Dorpplaat i.

Uitg. J. Cools.

De „linnekesboom” was 's zomers de stille getuige van de drieste goklust van de jeugd. - Méér hierover in „Jeugdherinneringen” van Meester Van Camp.



Hadden de afwezigen ongeluk of ongelijk?

Ongelijk.

Zo dachten velen van hen die, op zondag 20 november, de eerste ontmoeting meemaakten van ons "Och, mijn liefste Nijlen!"

Van bij de aanvang kwamen ze geleidelijk toe en ze vulden gestadig de prachtig ingerichte zaal, die hun door het hotel Nilania vriendelijk was aangeboden. Allen kwamen ze terecht, niemand hoefde de weg te vragen! De stemming steeg er met de minuut. Handen werden er niet alleen gedrukt, doch soms hartelijk geschud, vooral bij het aangename weerzien van vroegere burens en bekenden. Gebeurlijk werd er ook gekust, waardoor misschien wel "oude kalverliefdes" werden geblust! Al had de tijd hun gelaat wat gerimpeld, toch behielden de meesten de trekken van weleer. Jeugdige meisjes waren moeders geworden, jongens volwassen vaders, ja zelfs grootvaders! Na 25-35 en zelfs 50 jaar afwezigheid was het, bij het

weerzien, verrassend vast te stellen, hoe zeer enkelen nu op hun ouders van toen gelijken! Eéns de tafeltjes bezet waren, begon het er algauw te gonzen: blij gezichten vertelden er hun leven, haalden herinneringen op, stelden honderden vragen en toonden foto's die ze zorgvuldig bewaard hadden. Zoveel en zoveel meer werd er daar "opgepoempt". Als oudste aanwezige geboren Nijlenaar begroetten wij Octave Engels, zoon van Lucien en Cecile De Meyer, voor wie het niet te koud was, noch te ver om hier, zoals hij zelf verklaarde een gezellige namiddag door te brengen.

"'n Goed idee" – "Te herdoen" – "We komen terug" – zo hoorden wij bij 't afscheid links en rechts of werd zelfs neergeschreven! De mooiste omschrijving van deze samenkomst, die ons direkt bij de bron brengt van deze Nijlense afhankelijkheid, komt, dunkt me, van Gerard van Marie van Rans de Goei (Van den Bogaert) toen hij schreef: "Je kunt wel een jongen uit zijn dorp gaan halen, maar het dorp NOOIT uit de jongen!" Daarom doen we het volgend jaar weer.

*Jozef Engels
21 november 1983

Zij bleven van bij ons.



Witje Leysen en Marie Nelis.

• In de Oudstrijdersstraat te Turnhout woont een diamanten echtpaar. Een Nijlens echtpaar, namelijk Marie Nelis en Witje Leysen. Inderdaad 61 jaar geleden gaven ze elkaar hun jawoord in onze parochiekerk, dezelfde Willibrorduskerk waar beiden op het einde van vorige eeuw gedoopt werden. Maria (Marie) Nelis, de zuster van schoolmeester Jozef, mutualiteitsbode Remi en van kerstnachtsmizangeres Seraphine aanschouwde het levenslicht de 19de september 1894 en het café "de stad Herenthals" bewoond door haar ouders: de bekende Gust (grote) Nelis en Roos Bellens. Ludovicus (Witje) Augustinus Leysen, zoon van Jefke van heerke Leysen en Mieke Flerackers liet de 22ste juli 1896 zijn eerste gekraai horen in het ouderlijk huis gelegen in de Woevingestraat, waar zijn zusters Wis, Roos, Net en Irma vele jaren lang een verfwinkel uitbaatten. Nu is daar de verhandel Bernaerst gevestigd, dit weliswaar in een nieuw gebouw. In april 1932 verhuisde het echtpaar naar

Turnhout, daar vader Louis er een betrekking had bekomen als leraar aan een technische school. Hun kinderen groeiden er op, een deel van hun kleinkinderen werden in die omgeving geboren. De takken van hun stamboom ontwikkelden zich verder buiten Nijlen, maar de wortels ervan bleven stevig vastgeankerd in ons dorp. Dat hebben wij duidelijk kunnen vaststellen, toen we hen opzochten in Turnhout, en zij ons met enthousiasme honderduit vertelden over hun "liefste Nijlen". Wat ons het aangenaamste verraste was de grote nauwkeurigheid waarmee ze dorpsgebeurtenissen uit de periode voor hun vertrek uit Nijlen beschreven. Als dank voor hun levenslange gehechtheid aan onze gemeente en voor de vele verhalen die Marie en Witje ons bezorgden voor ons "Poemp" benoemen we hen hiermede tot ere—poempers!

*Jos Thys.



Mensen van bij ons

Bede van onze Poemp



Onze Poemp

Dat woord doet ons niet alleen denken aan water, het levenselixier, maar roept tevens vele herinneringen op. Door de eeuwen heen hebben de mensen problemen gehad om aan het zo noodzakelijke vocht te komen. Enkele eeuwen terug losten zij dat op door het plaatsen van pompen. In vele steden en gemeenten kan je nog prachtige exemplaren versierd met smeedwerk bewonderen. Ze getuigen van de bezorgdheid van de vroegere gemeentebesturen om te zorgen voor drinkbaar water.

Onze verre voorvaders hebben zich misschien moeten behelpen met beekwater, doordat het moeilijk was drinkbaar nat te vinden in de moerassige bodem. Tot zij op een gezegende dag een prima ader ontdekten in de nabijheid van de pastorie. Daarop werd een pomp geplaatst die aan een muurtje bevestigd werd. Helaas weten wij niet wanneer dit gebeurde. We zouden ons dan ook zeer gelukkig achten, als we dat jaartal ooit in archieven ontdekken konden.

Wie heeft er in zijn jeugd jaren niet met zijn hoofd onder de leeuwekop gehangen, als hij met plakkende, dorstige lippen, vermoed van het spelen, het klare, koele nat in zijn wijdgapende mond liet stromen. Fijne straaltjes liepen dan uit de mondhoeven en langs de keel en verdwenen onder het hemd. Zo werd je dan binnen en buiten afgekoeld.

Niemand kan bij benadering zeggen hoe vaak burens met emmers sleurden of met kuipen (of zelfs met het beervat) op de kruiwagen heen en weer reden om dit onmisbare vocht op te halen voor hun gezin; nodig om het eten te bereiden of om te wassen en te plassen.

Hoe dikwijls hebben de kinderen 's winters de goten vol water gepompt om het tot ijsbaantjes te laten bevriezen. En dan maar "slibberen". Hoe vaak hebben ze in de zomer mekaar kloddernat gespoten, gegoten en gedrest. Tot de gestoorde gemeentesekretaris met kijvende vinger in het venster verscheen en de rakkers op de vlucht joeg. Water was immers te kostbaar om te verkwisten en bovendien was dat voortdurend gekrijs van de pomparm niet om uit te houden. Mocht Gust Hermans nog leven, hij zou ons kunnen vertellen hoe dikwijls hij met een lange haak het slot uit de pompemmer heeft moeten vissen om het te herstellen.

Sinds enkele jaren is die Poemp nu werkloos, afgeschreven, overbodig, want de waterleiding heeft haar taak overgenomen en zorgt ervoor dat zelfs de verst afgelegen woningen bevoorrad worden.

De pomp werd afgesloten van de put, afgebroken en opnieuw opgericht aan de gildenzaal, waar velen haar achteloos voorbijlopen. Maar wij "POEMPERS" vergeten haar niet! Ons tijdschrift draagt haar naam en afbeelding. Voor ons, Nijlenaars, blijft ze een monument, ook al is ze deerlijk gehavend. De gietijzeren leeuwekop met koperen buis ontbreekt, de pomparm is misschien als oud ijzer verdwenen, een paar arduinen sierstukken zijn verminkt en de waterbak is vol beton gegoten. Dat alles getuigt van een tekort aan waardering en eerbied. De ganse bevolking zou het dan ook erg op prijs stellen dat de gemeentelijke overheid onze POEMP haar vroegere luister zou weergeven. Misschien dat volgende smeekbede hen tot in het putteke van hen ziel raakt.

De Poemp en de leeuwekop.

*Ik werd verguisd, ik werd geschopt,
Hardhandig van mijn plaats geklopt,
Ja, zelfs naar 't stort verwezen,
Na jaren lang veel dienst bewezen.
Op dankbaarheid had ik gehoopt,
Maar te vergeefs, ik werd gesloopt.
Is dat de dank voor al mijn geven?
Ik gaf, wie vroeg, de bron van leven.
Geef mij m'n plaats weer, oog in oog,
Als blijft mijn muil voor eeuwig droog.
'k Wil rusten daar mijn leven lang,
Wijl de wereld gaat gewoon haar gang.
En geef ik, Poemp, geen water meer,
Waardeer toch 't werk dat 'k deed weleer.
'k Zal mijn dorp steeds dankbaar wezen,
Zo Nijlen mijn verminking wil genezen.*

* Oktaaf Van Camp.

Sint—Willibrord en Nijlen

St.—Willibrord, de patroon van de Nijlense dorpskerk, werd in 658 niet ver van York in Engeland geboren. In 690 zette hij met elf Ierse monniken voet aan wal in Katwijk, gelegen aan de monding van de Rijn. Vervolgens trok hij naar de hofmeier Pepijn van Herstal, die Willibrord en zijn medebroeders Antwerpen als verblijf—en werkplaats aanduidde. Van daaruit zou hij gedurende enkele jaren missiонерingswerk in onze contreien verricht hebben. daarna trok hij verder naar Friesland, de Peel, Taxandrië enz. (1)



Sint-Willibrord, tekening uit de 11de eeuw.

De oudste levensbeschrijvingen van Willibrord vermelden nergens uitdrukkelijk zijn missiewerk in onze streken. Toch zien bepaalde historici daarin geen bezwaar om dat aan te nemen, want volgens hen kan deze leemte aangevuld worden door andere bronnen, o.a. de verschillende schenkingsaktes, traditie enz.

Ook Stockmans vermoedt dat Willibrord hier ooit verbleef. De schrijver steunt zich op het feit dat de Ierse

monniken kruisen langs de wegen oprichtten. Vermits de dorpskern van Nijlen én aan St.—Willibrord én aan het H. Kruis toegewijd is, besluit hij: "...deze omstandigheid noopt ons met veel grond te zeggen dat de grote geloofsverkondiger zijn tochten tot op het grondgebied van Nijlen richtte, denkkelijk hier een afgod aan een heilige boom—misschien wel de boom zelf—door een kruisbeeld verving, waardoor de eredienst tot het H. Kruis hier ontstond, eredienst die in latere eeuwen plaats maakte voor de eredienst van de stichter onser kerk". (2)

De bekende Antwerpse historicus Dr. kanunnik Floris Prims was er als de kippen bij om hierop in te pikken. Voor hem was het een bewezen feit dat de geschiedenis van Nijlen opklom tot de eerste tijden van het Christendom in onze streek. Hij leidde dit af uit de schenkingsakte van Rohingus, die samen met het testament van St. Willibrord, de zeer bekende "Echternachdokumenten", vervat in het "gulden boek", genoemd wordt. Over deze documenten is al heel wat inkt gevloeid. Willibrord zou in het jaar 739 te Echternach overleden zijn. Zijn testament wordt traditioneel geplaatst in het jaar 726. Doch de tekst van dit testament, zoals die nu gekend is, werd pas op het einde van de 12de eeuw, 5 eeuwen later, gecopiëerd.

Maar de 12de—eeuwse kopiist of auteur van dit testament, de monnik Theodorich, zou een berucht vervalser van oorkonden geweest zijn, met het doel de verloren gegane bezittingen (en ook andere) te recuperen. Zo komt in de Echternachdokumenten bijvoorbeeld de naam "het land van Rijen" voor; een naam die in de 8ste eeuw nog niet bestond! Los van de vaststelling dat het testament een vervalsing is, moet men het toch een zekere historische waarde toekennen, omdat de monnik zonder twijfel inzage moet gehad hebben in oude documenten. Maar of de heilige al de vermelde bezittingen aan de abdij van Echternach heeft geschonken, is op zijn minst zeer twijfelachtig.

Fl. Prims meende dat de bescheiden wel betwistbaar waren, maar hij beschouwde ze als echt, doch onkritisch overgeschreven.

Schenkingsakte van Rohingus en Floris Prims.

In of omstreeks 726 bevestigden Rohingus en zijn echtgenote Bebelina de vroegere schenking van een kerk in de burch van Antwerp (692), gelegen op de rivier de Schelde in het land van Rijen (pagus Renensium). Tevens schonken zij het vaderlijk erfgoed van Rohingus in de villa Sprusdare eveneens gelegen in het land van Rijen op de rivier de Huita (Hnita?) en een deel van zijn moederlijk erfdeel in de plaats Winlendechim... Ver—

volgens is (om het geheel te begrijpen) nog een tekst uit het testament van Willibrord zelf van belang. Daarin schenkt de heilige aan de abdij van Echternach de kerk in de burch van Antwerpo, op de rivier de Schelde, in het land van Rijen, met haar onderhorigen: Bacwaldus, Wimelinchennon, Furgularus...

Prims beet zich onmiddellijk vast in deze teksten en wist al deze plaatsen rond Antwerpen te situeren. (Bacwaldus eerst Boechout, later een plaats te Weelde of Hilvarenbeek, Wommelgem en Rijkevorsel). Zo was het voor hem duidelijk dat Sprusdare gelegen op de Nete in het land van Rijen niet anders dan de omgeving van ... Nijlen kon zijn!

"Door gift van Rohingus (726) aan de bisschop Willibrordus is de villa Sprusdare (?) die hij bezat in het land van Rijen op de Nete aan de kerk van Antwerpen gekomen. De villa lag op beide oevers van de Nete. Het lijken Voorschoten (Viersel) en Nijlen. In beide heeft de kerk van Antwerpen "bona sancti Willibrordi" (Willibrordsgoederen). Er is in beide een Wilboersbeek. Beide kerken hebben St.—Willibrord tot patroon.

Maar die villa bezat geen bedehuis in 726. Wanneer voor een kerk gezorgd wordt, heeft Kamerijk zich het patroonaat (eigendom) en de proost van Antwerpen zich het personaat (benoemingen) verworven.

In 1155 erkent de bisschop van Kamerijk het volle recht van het Antwerps kapittel op de kerk van Nijlen. (3)

Volgens Prims maakte Viersel deel uit van Nijlen. Samen maakten deze twee dorpen, altijd nog volgens dezelfde bron, deel uit van een ouder en groter goed. (3) Wat Prims bewezen achtte, trokken anderen in twijfel. Zijn voornaamste opponent was kanunnik Laenen, eveneens een gezaghebbend historicus. Deze verwierp de gehele Antwerpse traditie in verband met Willibrord (en ook met Amandus) als een fabel. Prims heeft later nog een ganse studie aan de Rohingusbrieven gewijd en sindsdien werd deze kwestie min of meer als afgedaan beschouwd. (4) Ook in deze studie verdedigde hij zijn vroegere zienswijze: Nijlen en Viersel beantwoorden elk en samen aan Sprusdare of Perprusdare, en "de koppeling Nijlen-Viersel leeft nog heden in de volksmond". (nelle—Viersel, Meer—Viersel)

Vergiste Floris Prims zich?

In 1965 zette de Nederlandse historicus A. Delahaye een (venielende) beuk in deze studie. Hij betreurde het ten zeerste dat de twee kanunniken niet de kern van het probleem hadden aangepakt, nl. of het Andverpo van het jaar 726 werkelijk als Antwerpen moet opgevat worden.

Delahaye bewees dat de monnik Theodorich in alle lokalisaties vergist had, behalve in de Luxemburgse en de Rijnlandse. Merkwaardig is ook het feit dat ondanks alle moeite die Echternach deed, de abdij in het Antwerpse geen voet aan grond gekregen heeft. De

stelling van Prims vond dan ook helemaal geen genade in de ogen van de kritische Hollander.

"Sommige plaatsnamen zoals Bacwaldus, Furgularus... zijn in de omgeving van Antwerpen niet aan te wijzen, of zo zwak, dat er ingrijpende emendaties (wijzigingen) moeten worden aanvaard. Furgularus is aarzelend als Rijkevorsel aangezien, waar de kerk aan St.—Willibrord is toegewijd. Sprusdare aan de rivier de Huita (Hnita — Nete ?) wordt als Viersel opgevat. De kerk van dit dorp heeft St.—Willibrord tot patroon, evenals die van het naburige Nijlen. Hier is een Willibrordsveld en een beek onder Viersel heet Wilboersbeke. Voegt men daar nog bij, dat in het 12de—eeuwse cijnsregister van Echternach een Niele voorkomt, gevoeglijk als Nijlen op te vatten... dan was de situering der schenking van Rohingus in de omstreken van Antwerpen, hoewel nooit bewezen, toch alleszins te aanvaarden. Winlendechim werd vroeger als Wijnegem begrepen, doch de laatste tijd meer als Wommelgem. Door al deze naar schijn zo tref-fende raakpunten mogen wij ons niet langer laten mis-leiden, nu wij aan de hand van andere gevallen weten dat zij juist een vrucht kunnen geweest zijn van de toege-paste lokalisaties. Meermalen zijn het louter toevallig-heden, die achteraf als een bewijs of aanwijzing zijn gehanteerd..." (5)

Vermits de meeste goederen en kerken van St.—Willibrord in Frans—Vlaanderen aan te wijzen zijn, kan volgens Delahaye het complex van Anverpo eveneens betrekkelijk ver naar het westen gelegen hebben. De plaatsnaam Anverpus is niet zo zeldzaam als op het eerste gezicht zou lijken. In polderstreken is in de oude teksten het woord aanwerp geheel synoniem met aanwas. Alle plaatsnamen die Prims rond Antwerpen situeerde plaatst Delahaye westwaarts, vooral in Frans—Vlaanderen. "Niele" dat in het Echternachse cijnsregister voorkomt, duidt hij aan als Nielles—lés—Bléquin of Nielles—lés—Calais. (6) *(vervolgt)*

*Frans Lens

1. o.a. J. Smeets: De Kerstening van Oost-Frankenland, 1952, p. 117-119.

2. J.B. Stockmans: Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen..., p. 222.

3. Kan. Fl. Prims: Het Parochiewezen in de Antwerpse Kempen, 1948, p. 204; Album Pastorum Campiniae, 1952, p. 202-203; De Antwerpsche Heiligen, 1943, p. 24-35.

4. Het „Kanunnikendispuut": een geschiedkundige betwisting tussen 2 kanunniken-historici omtrent de historische waarde van de Echternachdocumenten. Zie o.a. „Collectanea Mechlinensa, t.V, 1931, p. 315 en 605, t.VI, 1932, p.121, 147, 153, 154.

5. A. Delahaye: Vraagstukken in de historische geografie van Nederland, 2 delen, 1965, p. 539-543.

6. Kan. dr Fl. Prims: Album... p. 203.

Jeugdherinneringen:

Rond de Linnekesboom

Nijlen markt.

Wat een begankenis, al die grote koebeesten aan "De Zwaan" en aan brouwer Vervoort. De felste waren die van "Sooi Van En" uit Bevel; een hele root dikke koeien, schoon geborsteld, de geschoren staarten eindigend op een "pluske". En onderaan de gewassen spannende uiers, waar de melk uitdrupte. Tussen de herbergen "Pol Morré" en "Victoria" stonden bakken met schreuwende varkens; de kalveren en stieren werden aan de ijzeren ringen gebonden, die recht tegenover de "linnekesboom" (lindeboom) in de stamineemuren gemetseld waren.

Al die bezienswaardigheden in de dorpskom deden uur en schoolgaan vergeten. De gevolgen waren echter steeds onaangenaam: de laatkomers moesten op hun knieën op de tree gaan zitten. En dat was verrekt pijnlijk.



Sooi Van den Eynde (Sooi van En) hier fier gekiekt met echtgenote Amelia Verstappen.

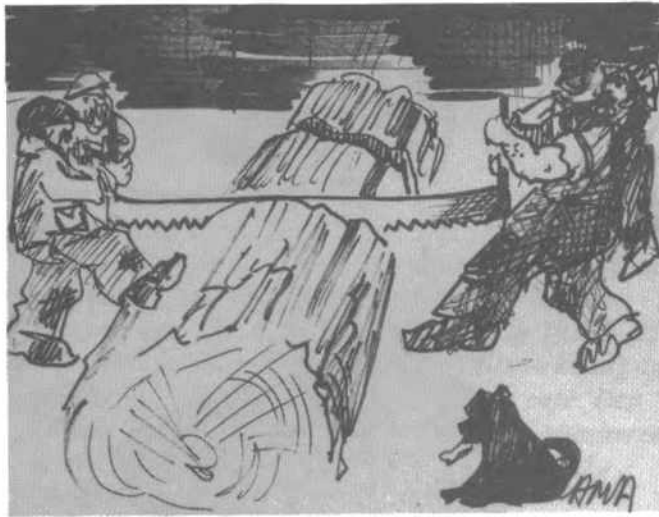
De Linnekesboom.

De linnekesboom was 's zomers de stille getuige van de drieste goklust van de toenmalige jeugd, die tussen zijn dikke wortels zaten te "gippen". Vele jongens deden de marbels (knikkers) in hun zakken rammelen en liepen rond al roepend: "Van wie mak es met de vier? of Wie doet er met de acht?" Ja, soms werd er zelfs met de volle klak gegipt.

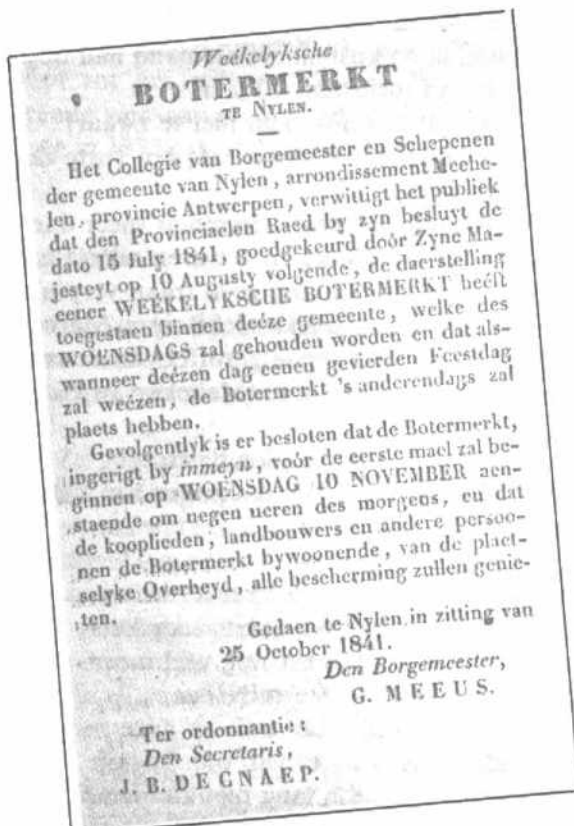
Hoe verliep dat spel nu? Zodra iemand een tegenstander gevonden had, werd gauw met de hak van de klomp een "poeleke" (kuiltje) gedraaid. Het hinderende zand werd met de klak weggeslagen, en het spel kon beginnen. De speler legde de inzet van beide partijen netjes dubbel gerijd op zijn uitgestrekte handpalm en wierp dan met gespannen gezicht en kloppend hart de knikkers naar het kuiltje. En er was altijd een winnaar en een verliezer al naargelang er een paar of onpaar aantal marbels binnen of buiten het kuiltje lag. De gelukzak moest zijn uitpuilende tes (zak) met de hand ondersteunen en de platzak moest aan een nieuwe inzet geraken: hij kocht enkele knikkers af voor een cent of vertuitelde (ruilde) een botter (grote knikker) of viskes (bepaalde soort knikker). De eerste glazen marbels dienden als afsluiting voor limonadeflesjes. Daarop werd dan ook druk jacht gemaakt. De flesjes werden stukgeslagen en de glazen bolletjes verdwenen in een of andere broekzak. En "haar" dat er gedaan werd! Men betaalde meestal met de lelijkste ijrebols (knikkers van gebakken aarde), zelfs met exemplaren van Zwart Waterse leem, die men zelf thuis in de kachel gebakken had. De ruzie die onvermijdelijk op oneerlijk spel volgde werd ter plaatse met de vuist of met de kloon (klomp) uitgevochten.

Houten blokken werden toen door haast iedereen gedragen. Ze werden met de hand gemaakt bij Polit, Peer Sus Faes, Frans Faes, de Fé, de Keizer enz.,... De prijs was afhankelijk van de houtsoort (wis of kanada) en van het model (met kap, met leertjes, gevernist of zwart geschilderd.) Dat laatste model noemde men het nonnekesmodel.

Bij al die klompenmakers lagen lange boomstammen klaar om met een lange boomzaag, die door twee man getrokken en geduwd werd, in rollen op klomplengte verdeeld te worden. De meeste bewondering ging naar de mannen van Roelekes: War, Sus en Sjarel Roelen waren echte voerlui. Met alle gemak konden ze met een "uits", een speciale boomkar met heel hoge wielen en een lange dissel, de zwaarste bomen, die met zware ijzeren kettingen opgehangen waren, van de grond optillen. Met hun zwaar Brabants tweespan wisten ze die lange vracht, die achteraan over de kasseien botste en schuurde, behendig door de smalle bochten te loodsen. En smal waren ze soms. Zoals aan den "Dorenboom", waar het huis van Sidonieke en Vo Kwes, volgens de overleving met bakstenen van leem uit het Zwart Water opgetrokken, halfweg de steenweg stond. Hun paarden slaan, deden die mannen niet maar de zweep laten knallen kon niemand beter. En sterk dat ze waren! Er werd gezegd dat War 'n platte wagen kon rondraaien op zijn rug.



Van klonen (klompen) gesproken. Die hadden twee zwakke plekken: de kap en de achterkant. Bij de minste botsing brak er een stuk uit. In 't geniep trokken de bengels dan naar de smid en probeerden hem over te halen hun klomp weer te maken door voor aan de blaasbalg te trekken als hij een paard aan 't beslaan was of een gloeiende ijzeren band om een karwiel aan 't leggen was. Meestal liet die zich door zoveel behulpzaamheid wel vermurven. Met een duur ijzerdraadje, passend in een fijn gezaagd groefje, werden de stukken in elkaar geprangd. Opgelucht trokken de bengels daarna naar huis. Daar zetten ze hun klompen ergens verdokenn neer, want als moeder wist dat ze hun klompen alweer gebroken hadden, dan zou het kermis zijn.



De „daerstelling eener weekelyksche botermerkt” te Nijlen dateert volgens deze bekendmaking van woensdag, 10 november 1841...

Mei— en september—kermis.

Dat waren dagen van plezier en duchtig feesten. Enkele weken tevoren was immers het varken geslacht, zodat er nu een overvloed aan pensen, worsten, koteletten, kop en spek was. 't Kon niet op.

Met de trein van tien uur arriveerden de familieleden uit de stad. Het dorp zag dan zwart van het volk, men kon er over de koppen lopen. 's Middags gingen ze dan uitgebreid aan tafel. Het kermiseten was vettig en zwaar: worst met rode kool, frikadellen met spijs, rijstpap met bruine suiker enz... Toch werd er gegeten tot men niet meer kon. De grote mensen, buikske vol en herteke gerust, hadden zich, de giletknopen los en de broekriem verwijd, lui en voldaan in een zetel geplaat. Dat was het moment voor de kinderen om nonkel, tante, peter of meter zoetekes wat kermisgeld af te luizen. Zodra de buit binnen was, huppelden ze naar 't plezier.

Jef van Balder had het meest aantrek met zijn paardjesmolen in die hoek aan "De Zwaan". Hoe meer kinderen er waren, hoe korter de ritjes duurden. Wat binnen is, is binnen, moet Jef gedacht hebben. Aan de overkant van de straat bediende Jefs vrouw een touter (schommel) met schuitjes voor twee man. Wie te hoog of te laag zwierde, werd met een omhoog gedrukte plank geremd. Zolang men draaide en zwierde was er niets aan de hand. Zodra men echter weer op de begane grond stond, was de pret over. De overbelaste maag kwam onbedwingbaar in opstand, en men moest vlug achter een muur of een haag verdwijnen om weer orde op zaken te stellen.

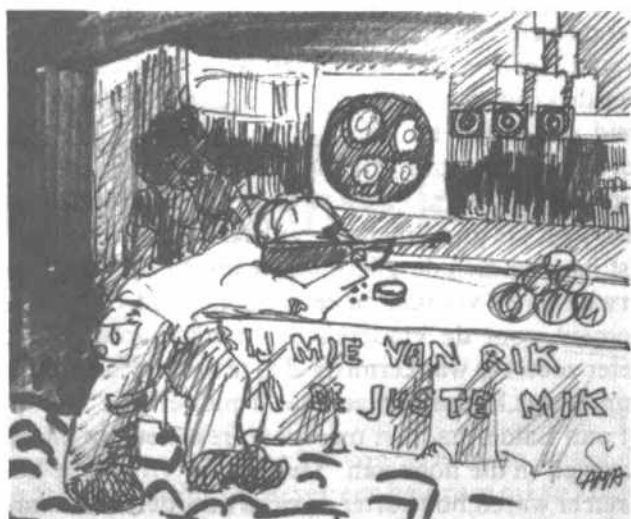
Voor de jongens was ook het schietkraam een voorname attractie: daar konden ze immers tonen hoe stoer ze al waren. Ze grepen het eerste het beste geweer, kochten vijf kogeltjes voor een kwartje, laadden het geweer en vuurden naar de stenen pijpen, de balancerende ventjes en de met cirkels bedrukte schietschijfpapetjes. Als ze misten lag het aan het geweer. Ze namen dan vlug een ander. En fier dat ze waren, als ze dan eindelijk en papieren roos in hun knoopsgat konden steken. Ze pronkten ermee als en pauw met zijn veren.

Tenten en danszalen waren de ontspanningsplaatsen voor de grote mensen. Volgens Pastoorke Van Looy, in zijn kermispreek, was daar niks goeds te rapen, maar bestond er veel gevaar voor grote zonden. Onderpastoor Heremans waarschuwde minder streng. Hij stond dicht bij de mensen. Hij speelde met de duiven, hield van stropen en vissen en had begrip voor iemand die te diep in het glas gekeken had, want hij kende zelf het genot van een goede gueuze.

Ieder jaar kwamen vechtersbazen uit Kessel ruzie zoeken met heetgebakerde Nijlenaars. Werden er messen getrokken en vloeide er bloed, dan greep de garde in, de man van de wet. Hij sloeg de gevaarlijksten in de boeien en bracht de waggelende halfzatten naar de bak. Daar konden ze dan hun roes uitslapen. 's Avonds werd de ordebewaking uitgebreid: dan wandelde de burgervader geflankeerd door twee gendarmen van Berlaar van de

"Dorenboom" langs de Gemeentestraat, Kerkstraat, Statiestraat en terug om alle ongeregeldheden te voorkomen en het sluitingsuur te doen respecteren. De herbergier die dat aan zijn laars lapte, kreeg een proces aangesmeerd. (vervolgt)

*Octaaf Van Camp.



De Garde in vol ornaat.



Van Nijlen, blijft van Nijlen!

Wij zijn hier allen weer te Nijlen
Om heel gezellig en tevreden te verwijlen.
Samen hier te Nijlen,
Waar we geboren zijn en scherpten onze pijlen
Dat was jandorie lange niet zo loemp,
Maar ook nog goed bekeken van de poemp!
Ze waren er met zo velen!!!:

Anna, Angele, Yvonne, Giselle, Maria en Gommèr,
Van heinde kwamen ze en van vèr!
En Leo en Jefke Nelis en Gerard van Marie van Rans;
Allen grepen ze deze eerste kans!
Zo zagen ze mekaar na vele jaren weer,
Drukten handen en kusten...en niemand had nog zeer!
Octave, in leeftijd meer dan 90 jaar,
Vond de verplaatsing helemaal niet te zwaar!
Ook Jos Van Martha van Mol en van den Tutte van Mie
van Lonneke Flier...
Van Celine van de sekretaris waren er meer dan vier!
De dochters van de Slinke en 't waren allen flinke
Zagen we ze van aandoening geen traan verpinken?
Frans van Charel van Kobekes, Jef Boiy en Marcel Dom
Allen kwamen ze, bij 't eerste geroffel van de trom!
Octaaf Van Camp en Julia en Melleke van Fieke van
Mel van de roet,
Waren bij d'eersten en openden de stoet!
Ze waren allen hier te Nijlen, dat zullen z'in 't dorp nog
wel heel lang navertellen!
Allen terug naar Nijlen,
dat zal de Poemp nadien wel verder bellen.
Want volgend jaar dan is't den tweede keer,
Dan komen er vast en zeker nog veel meer!
Van Nijlen dat blijft toch van Nijlen,
't Is onze leus en prijkt dan ook op onze zeilen.
Dat is zo klaar als 't water van ons Poemp
Want die van Nijlen zijn lang niet zo loemp!
Van Nijlen—dat blijft toch—van Nijlen!

*Engels Jozef
21 november 1983

Sport van toen:

De groen-witte Lammekens

Onze lezers herinneren zich onze speurtocht nog naar de eerste en allereerste voetbalploeg van Nijlen. Vandaag keren wij terug naar die roemruchte tijden, ditmaal in gezelschap van de Groen-Witte Lammekens. Deze voetbalploeg werd in 1922 - 23 (een preciese datum ontbreekt vanzelfsprekend) opgericht bij Sus van Nunen, uitbater van café 'Den Tikken Haan'. Aanvankelijk had zij haar speelterrein op de Wip, nadien op de Dorsel, achter Milleke Smieres.

Het Bestuur

De Groen-Witte Lammekens startte als een vrijstaande ploeg, niet aangesloten bij een erkende bond. Dat bracht mee dat zij enkel vriendenmatches speelde in de omliggende dorpen. In 1928 werd zij nochtans opgenomen in de Vlams Voetbalbond, en moest daarom willens-nillens, een echt bestuur samenstellen. Werden daartoe bereid gevonden: Sus Van Nunen, Miel Goovaerts (Miel Pee), Frans Goormans (Snol Pot), Sooi Brabans (Grote van Rik), Jaak Van den Broeck. Sekretaris werd Miel Van Nunen (de meester). De kas werd merkwaardig genoeg beheerd door Gust Goormans (den Tjoemp), die noch lezen, noch schrijven kon... maar tellen wèl! De bond maakte echter bezwaar tegen de naam van de club: 'Lammekens', en de ploeg werd omgedoopt tot het stijvere 'Groen-Wit'. Zo werd er gedurende vier jaar gevoetbald in de Vlaamse Bond, tot de ploeg in 1932 overstapte naar de Belgische Voetbalbond.

Pionierstijden.

In die tijd waren op vele plaatsen de doelen nog niet voorzien van een net. Dat bracht natuurlijk dikwijls betwistingen mee: was de bal binnen de palen gegaan, ja of nee?

of nee? Zo gebeurde het dat te Ramsel, bij ruw spel, de arbiter, na bedreiging, vol schrik een goal toekende... hoewel de bal wel een meter boven de lat was gevlogen! Effen grasvelden zoals nu waren er niet. Wel lagen er hopen zand achter het doel. Botste de bal daartegen en rolde hij weer op het veld, dan kon niks of niemand beletten dat er verder werd gespeeld, want de doelmann loochende halsstarrig dat de bal in doel geweest was.

Spelers van toen.

Wie herinnert zich nog de spelers van toen? Van den Eynde (de Loes), Louis Dieltjens (Witje van Tuin), Miel Vervloet (Kloekske), Mieleke en Rikske Kerckhofs (van de Schacht), Wies de Meyer (Bon van Mie Zoute), War



De Lammekens (1) - Van links naar rechts, bovenaan : Gust Goormans (Gust van Mie Modest), War Voorspoels (War van Mie Poels), Juul Nicasi (Jul Petuis), Jacobs (Witte Sjotter), Karel Van Brand (Karel van Net van Pokes), Fonske Van Loock (Rondel van Del van Pokes), Frans Van Brand (Frans van Net van Pokes), Miel Goovaerts (Mil Pee); Onderaan : Fonne Van den Broeck (Loekske Schuit), Gust Bosschaerts (Gust van de Schacht), Karel Vercammen, Louis Nicasi (Louis Petuis), Louis Van den Broeck (Louis Schuit).

en Louis Verelst, Miel De Smedt (van Lowiskes), Frans Deliën (de Jaas van Trieneke), Gommaar Goormans (van Mie Modest), Gust en Fonske Van Loock (van Del van Pékes), Jan Goovaerst (Kadet), Nand Smits (Nand uit de bossen), Fille Van Hoof (Fille van Lenke), Gust en Stanne De Haes, Van Tendeloo (de Petit), Louis Van den Broeck, Miel Van Nunen (meester), Buyens Jef (van de Sas), Jul Brabans (Jul van Rik), Juul Nicasi, Sus Heysselberghs, Karel Vercammen, Charel en Frans Van Brandt (van Net van Pékes), Kerckhofs (de Neutel) en Fonne Sels.

Sportief huwelijk.

Elke speler moest maandelijks een bijdrage van 3 fr. betalen om de club toe te laten het nodige materieel aan te schaffen. De persoonlijke uitrusting bleef echter voor eigen rekening. De Neutel (Kerckhofs) speelde meestal op blote voeten, want om voetbalschoenen te kopen ontbraken de centen. Fonne Sels, een man van de Lierse Kloosterheide, bleek een beloftevol voetballer te zijn. Dat was cafébaas Sus Van Nunen niet ontgaan en hij wilde Fonne persee in zijn ploeg. Fonne bleef echter koppig weigeren, totdat Sus straffer middelen inschakelde. Louisa Voorspoels, helpster in het café van de Sus, werd op het oorlogspad gestuurd om Sels over te halen mee te spelen in de ploeg. Louisa slaagde zo goed in haar opdracht dat ze met Fonne Sels is getrouwd!

Voetbal op een bierwagen...met muziek.

Voor verplaatsingen stelde de Sas zijn bierwagen ter beschikking. Met muziek, geperst uit de harmonika van den Blommaerts (Turelut), konden supporters meerijden op de wagen tegen 5 fr. Spelers kwamen er wat goedkoper vanaf: voor hen was de prijs 3 fr. Op de vergaderingen hadden Gust Goormans (den Tjoemp) en Jaak Van den Broeck het dikwijls over een "karbientje" (een kabientje) en een "kerbunneke" (dat zal dan wel en tribunetje geweest zijn). Onze lieve lezers en beste lezers moeten namelijk beseffen dat er toen geen kleedkamers waren, zodat de spelers zich noodgedwongen moesten omkleeden in het café.

Bier en jenever...of 7—0

Toen deed hier een verhaal de ronde, dat de Lammekens twee vaten bier beloofd hadden aan Grobbendonk, indien zij F.C. Nijlen zouden kloppen. Maar de nog in leven zijnde spelers noemen dit een kwakkel.

Op Bouwelsteenweg—kermis van 1935 speelden de Groen—Witten op het veld van Arendonk hun laatste match..., die ze tot hun schande verloren met 7—0. Hoe kon dit gebeuren? Alhoewel onschuldig, was de Sas daarvoor een beetje verantwoordelijk. Hij had een paar stoepjes jenever die bedoeld waren om de spelers wat op te kikkeren na de wedstrijd niet goed genoeg weggestopt in de auto. Iemand had tijdens de rit het hartverwarmende spul ontdekt... en de sjotters hadden bij de aankomst reeds alles leeggesjoefd. Aldus, lezer, stond er een zatte ploeg aan de aftrap... wat meteen het onroemrijk einde van de club verklaart.

Palen, netten en...twee paar schoenen.

Na die match werden de bezittingen van de Lammekens verkocht: palen, netten en...twee paar schoenen. Het paar



De Lammekens (2) - Van links naar rechts, bovenaan : Gust Van Look (Van Delleke van Pokes), Cois Brabans (Grote van Rik), Van den Eynde (de Loes), Louis Dieltjens (Witje van Tuin), Miel Kerkhofs (Mil van de Schacht), Ernest Clissen.

Midden : Stanne De Haes, Fons Van Look (de Rondel van Del van Pokes), Louis Van den Broeck (Louis Schuit).

Onder : Alois De Meyer (Bon van Mie Zoute), Jan Goovaerts (Jan Kadet), Karel Vercammen, Gust Bosschaerts (Gust van de Schacht), Gust Goormans (Gust van Mie Modest).

van Fonske Van Look kwam in handen van Gommaar Torfs (alias Meir van de Sjas)—speler van F.C. Nijlen. De geldelijke opbrengst bedroeg zegge en schrijve 400 fr., bedrag dat broederlijk eensgezind verteerd werd. Daarmee waren de Lammekens geslacht, al werden verschillende spelers opgenomen in andere ploegen. Tot meerdere eer en glorie van Koning Voetbal!

**Flor Dieltjens.*

Marie en Witje vertellen:

De wonderbare jeneververkoop van Sjas Gareel

Vele jaren geleden, in de tijd dat de winters nog winterden en in de maand januari beken, vijvers en beemden dichtvroren, was er op een koude verloren maandag een openbare verkoping op de boerderij van Boeres (Wezemael) op de Bist. Dat waren de ouders van Marie en Frans Wezemael, die later nog tegen over het kerkhof hebben gewoond. De Sjas, die graag een centje bijverdiende, ging bij de grote Nelis een fles jenever halen op de poef, om die te verkopen aan de mensen die buiten in de bittere kou de koopdag bijwoonden en hun aders wat al te graag verwarmden met een witteke. Vader Nelis kocht de jenever met het vat en verkocht die dan verder in zijn café en aan mensen die zelf en fles thuis wilden.

De Nelis gaf de Sjas twee flessen geestrijke drank mee en zei dat hij later het geld wel zou ontvangen. Welgemoed trok de Sjas met twee liter jenever en twee borrelglazen (alle klanten moesten uit diezelfde twee glazen drinken,

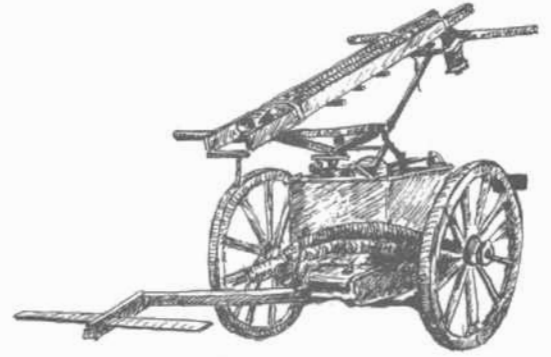
mar toen keken ze niet zo nauw) naar de Bist om zijn handeltje te drijven (de onlangs afgeschafte borrelwet—Van de Velde moest nog worden uitgevonden).

Niet lang nadat de Sjas weg was, ging Marie Nelis schaatsen in de beemd van Clissen, niet ver van Boeres. De Sjas, die rap uitverkocht was, liep naar de schaverdijnende (schaatsende) Marie en zei: "Ga nog eens een fles halen bij 'elle' vader! Nee, breng er maar twee mee". Marie was dadelijk terug met de bestelde waar, en de Sjas kon verder verkopen. Een tijd nadien ging de Grote eens kijken naar de koopdag en nam voor alle zekerheid twee flessen jenever, voor het beval zijn vriend de Sjas zonder mocht zitten. Dat waren al zes flessen! Eer de koopdag gedaan was, had onze jeneververkoper dertien flessen van een liter verkocht aan 10 centiemen de borrel. Die dag voelde de Sjas zich zo rijk als de rijkste mens van Nijlen.

**Jos Thys.*

Over de Poempiers:

Nijlen kiest voor een eigen brandweer



Naast de „Big Job” (links) de in Nijlen samengestelde eerste, echte brandweerwagen Ford.

Rond het midden van de jaren dertig begon men zich op nationaal vlak intens bezig te houden met een degelijke algemene organisatie van de brandweerdiensten. Aanzet hiertoe was klaarblijkelijk het besef van mogelijk oorlogsgevaar, zoals dit uitgesproken werd in het verslag van de ministertjes aan de koning in 1935: 'Het gevaar van brand veroorzaakt door brandbommen is, volgens het oordeel van de militaire overheden, het grootste dat de burgerlijke bevolking bij luchtaanvallen te vrezen heeft. (...) Wil men op het ogenblik van de mobilisatie over een ernstige brandweerorganisatie beschikken, dan moet deze reeds in vreedstijd worden voorbereid. Het komt er dan ook op aan dat de brandweerdiensten ingericht worden naar een algemeen plan, waarvan de verwezenlijking niet afhangt van de goede wil der plaatselijke besturen en dat de regering over de nodige controle-middelen beschikt'.

Op 15 maart 1935 volgde dan een koninklijk besluit, dat o.a. bepaalde dat 'de gemeenten moeten zorgen dat ze over voldoende middelen ter beveiliging tegen brand kunnen beschikken, door zelf een brandwerkorps, uitergust met het geschikte materieel, in te richten of door een overeenkomst te sluiten met een of meer andere gemeenten'. Nijlen beschikte uiteraard al over een eigen korps en besliste het in de toekomst zelfstandig te blijven inzetten voor de bescherming van zijn ca. 5000 inwoners. Aanvankelijk werd het nog een beetje touwtrekken met Lier, dat zijn belangen scheen te willen uitbreiden, maar op 24 december 1937 stemde de Nijlense gemeenteraad voor het nieuwe grondreglement van haar brandweerdienst, die zo, na de goedkeuring door de gouverneur van de provincie Antwerpen in april '38,

geheel autonoom bleef werken met 26 manschappen. De eerste branden die na deze beslissing werden bestreden, waren die op de "Blauwe Hoeve" (22/3/1938) en een dag later en stromijtbrand bij Van Gestel.

In de oorlog, die kort daarop volgde, nam het gemeentebestuur een heleboel extra-brandweertieners in dienst, om zo meer mensen te kunnen beschermen tegen de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Anderzijds echter was de "Passieve Lucht-Bescherming" in die jaren belast met het toezicht op interventies en werd er voor de brandweer zelf geen specifiek materiaal meer bijgekocht. Dit gebeurde wel in 1946 toen zij voor het eerst een stuk techniek kon verwelkomen onder de vorm van een Beltra-motorpomp. In principe kreeg men deze pomp, die enkele mannen op 6 maart bij de brandweer van Antwerpen gingen afhalen, slechts in bruikleen en zou men ze op eventueel verzoek moeten terugbrengen. Zover kwam het echter niet. En men heeft de pomp jarenlang gebruikt, o.a. bij de erge brand op 30 januari 1953 bij landbouwer Verelst in de Looystraat, waar verschillende dieren in het vuur omkwamen; bij de drie branden aan het kasteeltje van Gillot in mei 1954; bij de brand in juni 1955 op de boerderij van landbouwer Vertommen en in december van dat jaar op de hoeve van Peeters, waar ook enkele dieren de dood vonden. Het probleem hoe de motorpomp te vervoeren werd provisorisch opgelost, doordat garagist Frans Van Weert zijn eigen jeep hiervoor ter beschikking stelde.



De grote vier. Van links naar rechts: Sergeant Frans Van Herck, Kommandant Alfons Van der Hoeven, de huidige bevelhebber Louis Roelans, Adjudant en toenmalig kommissaris Karel Broekmans.



De eerste motorpomp „Beltra” met lichte vrachtwagen „Renault” (jaren 1960 - 65).

Het bevel was die hele tijd nog steeds in handen van de eerste commandant, nl. Alfons Van der Hoeven, een bezielde brandbestrijder, die jaren de goede werking van de dienst verzekerde. Hij was niet het type dat zijn orders graag uit stond te schreeuwen, tot echter in 1946 brand gemeld werd op de boerderij van boer Verwimp. "De brand was 's nachts uitgebroken en onze wakkere bevelhebber was zo druk van hier naar daar gelopen dat hij op zeker ogenblik in een sterfput, die achter de boerderij lag, terecht kwam en met zijn zwaar gewicht van meer dan 120 kg. tot halfweg in het slijk wegzakte. Met eigen kracht raakte hij er niet uit, integendeel, hij zakte steeds dieper weg. Toen heeft de bevelhebber wel degelijk het "bevel" geroepen om hem eerst uit de put te helpen vooraleer met blussen verder te gaan", aldus de notities van ere—adjutant Karel Broekmans. Alfons Van der Hoeven bleef tot 1961 in dienst en werd toen door Louis Roelans, de huidige bevelhebber, opgevolgd.

Reeds in onze vorige bijdrage vermeldden we het vake verhuizen van het brandweermaterieel. Dit ging zo na de oorlog verder en wel van de schuur van Ivo Peeters op de Kesselsesteenweg naar de oude diamantslijperij van Gustaaf Van Herck in de Jan—Eduard—Claeslaan in 1947. Stilaan naderde men dan het centrum via een schuur in de Statiestraat en een van Florent Mariën in de Kerkstraat. Uiteindelijk werd in 1960 een arsenaal gebouwd achter het gemeentehuis, dat in 1974 vernieuwd en vergroot werd tot de huidige brandweerkazerne. Dit gebouw mocht in de jaren zestig het eerste echte "rollend" materieel bergen. In 1962 kocht men namelijk een tweedehandse legervrachtwagen met huif, waarmee men de manschappen en ook de pomp met slangen kon vervoeren. De eerste "echte" brandweervrachtwagen kwam als synthese van twee oude aoutopompen van het Amerikaans leger in 1966 uit de garage Van Weert te voorschijn. Deze dus min of meer Nijlense creatie met ingebouwde watertank en al werd tot het begin van de jaren zeventig ingezet.

* Jan Roelans.



We kenden ze nog (bijna) allemaal.

We kenden ze nog bijna allemaal. Zie foto van 7-jarige meisjes uit 1909 in Poemp nummer 7, bladzijde 6.

Bovenaan, van links naar rechts : - ? - Van Looy - Fien Heyselberghs - ? - Rit Van Looy - ? - ? - Linneke Dillen; Tweede rij : Roos Heylen - Roos Van Tendeloo - Marie Van Brandt - Celine Anthonis - Valentine Lambrechts - Van Loock - Wis Van Tendeloo;

Eerste rij : Irma Rosiers - Wis Torfs - Mieke Crauwels - Maria Lemmens - Mit Morré - Gusta Scheurmans - Irma Van Camp - Stans Van Houtven - Roos Nijs.

Wie kan de vraagtekens invullen?



Werkten mee aan dit nummer :

Redactie: Jos Bastiaens, Walter Caethoven, Flor Dieltjens, Jozef Engels, Frans Lens, Jan Roelans, Rosette Rymenants, Jos Thys en Octaaf Van Camp.

Tekeningen: Mark Derboven, Dirk Liekens, Alma Van de Plas en DF-ledenblad.

Fotografie: Jeannine Thys en René Verhaegen.

Grafische vormgeving: Walter Caethoven.

Eindredactie: Rik Claes.

Fotozetwerk: Greet Gilis.

Druk: Armand Luyten.

